

Rapport 2007:12 R

Utvärdering av fyra mångvetenskapliga utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap

- Barn- och ungdomskultur
 - Barnkultur
 - Kultur och mediegestaltning
 - Samhälls- och kulturanalys
-

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Utvärdering av fyra mångvetenskapliga utbildningar inom
humaniora och samhällsvetenskap**

- Barn- och ungdomskultur
- Barnkultur
- Kultur- och mediegestaltning
- Samhälls- och kulturanalys

Utgiven av Högskoleverket 2007

Högskoleverkets rapportserie 2007:12 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Henrik Holmquist**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, mars 2007

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Högskoleverkets beslut	7
Högskoleverkets reflektioner	9
BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT	11
Missiv	13
Bedömargruppens arbetssätt och utgångspunkter	15
Mångdisciplinära, ”tvärvetenskapliga” utbildningar	17
Barn- och ungdomskultur som akademisk disciplin	21
Barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet	25
Barnkultur vid Stockholms universitet	31
Kultur och mediegestaltning vid Linköpings universitet	37
Samhälls- och kulturanalys vid Linköpings universitet	43

Sammanfattning

Denna rapport innehåller resultatet av utvärderingen av fyra mångvetenskapliga utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap. De ämnen som ingår är: barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet, barnkultur vid Stockholms universitet, kultur och mediegestaltning vid Linköpings universitet samt samhälls- och kulturanalys vid Linköpings universitet. Det som är gemensamt för dessa fyra utbildningar är att de har ”kultur” som ett centralt kunskapsområde och perspektiv samtidigt som det finns tydliga kopplingar till samhällsvetenskapliga teoribildningar. De utvärderade utbildningarna utgör dock olika ämnen, och det ges därför inte gemensamma rekommendationer. Det görs heller inga systematiska jämförelser mellan ämnena.

Samtliga utbildningar i utvärderingen kännetecknas av hög lärarkompetens, god organisation och en fungerande samverkan med det omgivande samhället.

Barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet

Grundläggande teman i utbildningen är barns och ungas uppväxtvillkor relaterade till centrala kulturella institutioner, kulturproduktion samt historiska perspektiv på barndom och ungdom. Barn- och ungdomskultur är en liten utbildning med endast runt tio helårsstudenter totalt varje läsår. Kurserna ges på halvtid under kvällar. Lärarna, som kommer från flera olika discipliner, förenas i ett gemensamt perspektiv på ämnet barn- och ungdomskultur.

Bedömargruppen menar att utbildningsledningen, trots ett stort antal lärare med ett fåtal timmars undervisning var, lyckas ha en god sammanhållning både organisatoriskt och ämnesmässigt. De studenter som bedömargruppen mötte ansåg att de får en teoretisk bakgrund och analytiska verktyg som kan användas i deras nuvarande eller kommande yrkesliv. Ett stort problem med ämnet är den låga genomströmningen, det vill säga många studenter fullföljer inte studierna. Bedömargruppen menar att distansstudier skulle kunna vara ett sätt att locka och behålla fler studenter.

Barnkultur vid Stockholms universitet

Utbildningens mål är i korthet att ge grundläggande och fördjupade kunskaper i barnkultur, såväl kultur *för* barn som kultur *av* barn, med särskild inriktning på estetiska uttrycksformer såsom litteratur, teater, film, massmedia, musik, barns bildskapande och den kommersiella barnkulturindustrin. Ett stort antal lärare med skilda ämnesbakgrunder undervisar i ämnet.

Bedömargruppen menar att utbildningsledningen lyckas väl med att hålla samman utbildningen. Studenterna berömde bland annat lärarnas tillgänglighet och deras vilja att lära känna sina studenter. Bedömargruppen menar att kvalitetsarbetet vid Centrum för barnkulturforskning (CBK) sker på ett

föredömligt sätt. Många andra utbildningar har i detta avseende mycket att lära av denna enhet avseende detta. Marknadsföringen av utbildningen bör dock kunna förbättras för att bland annat rekrytera fler män.

Kultur och mediegestaltning vid Linköpings universitet

Utbildningen kan sägas bestå av två delar: Den akademiskt orienterade samhälls- och kulturvetenskapliga delen, som bland annat behandlar olika kulturella, sociala och politiska företeelser. Den andra delen av utbildningen är mer praktiskt konstnärligt inriktad och bygger på att studenterna exempelvis genom ljud och bild lär sig gestalta olika företeelser. Lärarkårens sammansättning speglar väl de olika delarna av programmet.

Bedömargruppens uppfattning är att programmet är välorganiserat och trots disparat lärarkår hålls samman till en helhet. Ett viktigt mått på denna goda sammanhållning är att progressionen och samordningen av de olika kurserna tycks fungera mycket väl. Under det första studieåret råder dock en viss osäkerhet bland studenterna om vad utbildningen leder till, något som skulle kunna åtgärdas med hjälp av en tydligare kursintroduktion.

Samhälls- och kulturanalys vid Linköpings universitet

Programmets syfte är att utbilda samhälls- och kulturanalytiker med en bred och djup sektorsövergripande kompetens i sociala och kulturella frågor. Studenterna arbetar mycket i projektform vilket ger dem en god träning inför deras framtida arbetsliv.

Både lärare och studenter gav i huvudsak en positiv och optimistisk bild av utbildningen. De studenter som bedömargruppen träffade ansåg att utbildningen var väl genomtänkt och att det finns en röd tråd i programmet. För att komma till rätta med den låga genomströmningen har man startat ett ambitiöst projekt där studenter som inte har blivit klara med sina magisteruppsatser kontaktas av institutionen. Det har varit en framgångsrik satsning som givit programmet extra pengar. För att öka söktrycket bör utbildningen i ökad utsträckning marknadsföras mot presumtiva studenter och arbetsgivare utanför regionen.

Högskoleverkets beslut

Rektorer vid berörda lärosäten

Högskoleverket
Utvärderingsavdelningen
Henrik Holmquist

2007-03-13

Reg.nr 643-389-06

Utvärdering av fyra mångvetenskapliga utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap

Högskoleverket finner att ämnena barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet, barnkultur vid Stockholms universitet, kultur och mediegestaltning samt samhälls- och kulturanalys vid Linköpings universitet uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning. En uppföljning av utvärderingen kommer att genomföras inom tre år.

Beslut i detta ärende har fattats av kanslichef Lennart Ståhle efter föredragning av projektledare Henrik Holmquist, i närvaro av avdelningschef Clas-Uno Frykholm.

Lennart Ståhle

Henrik Holmquist

Kopia:
Utbildnings- och kulturdepartementet
Bedömargruppen

Högskoleverkets reflektioner

Högskoleverket tackar bedömargruppen för ett väl genomfört arbete. Högskoleverket vill även tacka lärosätena som deltagit i utvärderingen för ett gott samarbete. Förhoppningsvis kan utvärderingen bidra till fortsatt kvalitetsutveckling inom utbildningarna.

Högskoleverket vill här reflektera över några av de frågor som bedömargruppen behandlar i sin rapport.

På basis av bedömargruppens rapport kan Högskoleverket konstatera att samtliga utbildningar i utvärderingen håller hög kvalitet. Hög lärarkompetens, god organisation och en fungerande samverkan med det omgivande samhället kännetecknar utbildningarna.

Utvärderingen rör fyra olika utbildningar utan annan ämnesmässig motsvarighet i Sverige. Trots att dessa mångvetenskapliga ämnen har lärare med bakgrund från flera olika grunddiscipliner finns ändå en ämnesmässig identitet. En förutsättning för detta är den öppenhet och prestigelöshet i samarbetet mellan lärarna från skilda grunddiscipliner som råder. Viktigt för den goda kvaliteten är också den goda organisationen av utbildningarna. Särskilt berömvärd i dessa avseenden är Centrum för barnkulturforskning (CBK) vid Stockholms universitet där utbildningsledningen lyckas väl med organisation och ämnesidentitet trots att ett mycket stort antal timplärare, med varierande bakgrunder, är involverade. CBK har också ett väl fungerande kvalitetsarbete. Även ämnet Kultur och mediegestaltning vid Linköpings universitet lyckas särskilt väl i att skapa en ämnesmässig identitet. Detta trots att utbildningen strävar efter att förena till synes mycket olika delar, en akademiskt orienterad samhälls och kulturvetenskaplig del och en mer praktiskt konstnärligt inriktad del. Högskoleverket finner det intressant att det i dessa utbildningar varit möjligt att förena ämnesmässig identitet med den öppenhet och flexibilitet som ofta förknippas med mångvetenskap och tvärvetenskap. Högskoleverket har i ett antal andra utvärderingar visat på svårigheten i detta.

Samtliga utbildningar lever väl upp till högskolelagens krav på samverkan med det omgivande samhället. Detta sker både genom gästlärare och genom olika externa samverkanspartners.

Med undantag för Barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet används bland annat gruppexaminationer vid utbildningarna. En risk med gruppexaminationer är att enskilda studenter kan ta sig igenom en kurs utan att deras individuella kunskaper har blivit prövade. Högskoleverket uppmanar därför utbildningsledningarna att vara vaksamma på denna risk så att samtliga studenter som godkänns på en kurs har uppnått kursmålen.

Inget av dessa ämnen har forskarutbildning eller egna resurser för forskning, vilket är ett problem de delar med många andra mångvetenskapliga och tvärvetenskapliga utbildningar. Stora delar av lärarnas forskning sker genom

externa medel. Forskningsanknytningen i utbildningarna bedöms dock ändå som god då ett stort antal disputerade lärare är involverade. Utbildningarna strävar också efter att studenterna på varje kurs ska diskutera och förstå innehållet i ämnena från olika vetenskapliga perspektiv.

BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT

Missiv

Till Högskoleverket

2007-03-08

Reg.nr 643-389-06

Utvärdering av fyra mångvetenskapliga utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap

Högskoleverket initierade våren 2005 en utvärdering av de fyra olika utbildningarna barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet, barnkultur vid Stockholms universitet, kultur och mediegestaltning samt samhälls- och kulturanalys vid Linköpings universitet. För utvärderingen utsågs en extern bedömargrupp bestående av:

- Professor Billy Ehn, Umeå universitet, bedömargruppens ordförande
- Professor Lena Kåreland, Uppsala universitet
- Anna Neuman, student vid Uppsala universitet
- Professor Carl Henrik Svenstedt, som enbart deltagit vid platsbesök och bedömning av ämnet kultur och mediegestaltning vid Linköpings universitet

Vi grundar vår bedömning på den information och de intryck vi fått från utbildningsanordnarnas självvärderingar och på platsbesöken, där vi samtalat med företrädare för studenter, teknisk-administrativ (TA) personal, lärare, utbildningsledning, institutionsledning och fakultetsledning.

Härmed överlämnas gruppens yttrande till Högskoleverket.

För bedömargruppen

Billy Ehn

Bedömagruppens arbetssätt och utgångspunkter

Omfattning och underlag

I utvärderingen ingår fyra olika utbildningar: barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet, barnkultur vid Stockholms universitet, kultur och mediegestaltning samt samhälls- och kulturanalys vid Linköpings universitet. Rapporten är en del av ett större utvärderingsblock där tvärvetenskapliga humanistiska och samhällsvetenskapliga utbildningar granskats.

Det som sammanför dessa fyra utbildningar är att de har ”kultur” som ett centralt kunskapsområde och perspektiv samtidigt som det finns tydliga kopplingar till samhällsvetenskapliga teoribildningar. Bedömagruppen vill dock betona att de utvärderade utbildningarna utgör olika ämnen. Det är därför inte meningsfullt att ge gemensamma rekommendationer eller göra systematiska jämförelser. Bedömagruppen gör däremot vissa reflektioner kring utbildningarnas speciella form, ”tvärvetenskapligheten”, varigenom de avviker från de flesta andra ämnesspecifika akademiska utbildningar. Detta görs i kapitlet Mångdisciplinära, ”tvärvetenskapliga” utbildningar. Barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet samt barnkultur vid Stockholms universitet har emellertid likheter. En separat gemensam bakgrundsbeskrivning och reflektion av dessa båda utbildningar görs därför i kapitlet Barn- och ungdomskultur som akademisk disciplin.

Underlaget för utvärderingen är dels den information om förutsättningar, processer och resultat som presenteras i lärosätenas självvärderingsrapporter, kursplaner och litteraturlistor, dels de platsbesök som bedömagruppen har genomfört vid de utvärderade lärosätena. De statistiska uppgifterna i rapportens lärosätesdelar är hämtade från självvärderingarna.

Självvärderingarna

Självvärderingarna är utarbetade efter den manual som tagits fram av Högskoleverket¹. Vissa ändringar gjordes i manualen efter ett informationsmöte den 26 oktober år 2005, vid vilket representanter för flertalet ämnen som ingår i utvärderingen av de tvärvetenskapliga humanistiska samhällsvetenskapliga ämnena deltog. Företrädare för de fyra utvärderade utbildningarna har haft möjligheter att komma med synpunkter på anvisningarna. Lärosätesföreträdarna har rekommenderats att i självvärderingsarbetet analysera utbildningens situation och i detta arbete sträva efter att engagera så många som möjligt inom utbildningen. Sista datum att inkomma med självvärderingarna var den 31 maj 2006.

1. Anvisningar och underlag för självvärdering, reviderad i maj år 2005.

Platsbesöken

De fyra platsbesöken genomfördes under november och december månad år 2006. Vid platsbesöken har bedömargruppen enskilt under en dag samtalat med studenter, lärare, teknisk-administrativ (TA) personal, institutions- samt fakultetsledning. Inför varje platsbesök har bedömargruppen förberett frågor kring de förhållanden som beskrivs i respektive utbildnings självvärdering.

Bedömargruppen och deltagare vid platsbesöken har varit professor Billy Ehn, professor Lena Kåreland och student Anna Neuman. Professor Carl Henrik Svenstedt har enbart deltagit vid platsbesök och bedömning av ämnet kultur och mediegestaltning vid Linköpings universitet. Utredare Henrik Holmquist vid Högskoleverket har varit gruppens sekreterare.

Rapportarbetet

Den 15 juni och den 12 september 2006 deltog tre respektive en av bedömarna i introduktionsmöten där Högskoleverkets projektledning presenterade den utvärderingsmetod och de kvalitetsaspekter utvärderingen utgår ifrån. Detta gjordes tillsammans med andra bedömare i det humanistiska samhällsvetenskapliga utvärderingsblocket. Bedömarna började då, tillsammans med andra bedömare i utvärderingsblocket, också diskutera självvärderingarna. Vid ett förmöte den 20 november i Norrköping träffades hela gruppen för första gången och började gemensamt analysera självvärderingarna samt utarbeta frågor inför platsbesöken. Förutom mötestillfällen i samband med platsbesöken har bedömargruppen också haft ett rapportmöte, den 29 januari 2007 i Stockholm.

Utgångspunkter

Utgångspunkten för bedömningen har varit Högskoleverkets kvalitetsaspekter² och högskolelagen. Genom analys av självvärderingar, arbete med platsbesöksfrågorna samt fortsatta diskussioner inom bedömargruppen har kvalitetsaspekterna ytterligare anpassats för respektive utbildning.

Det bör framhållas att självvärderingar och platsbesök inte kan ge en fullständig bild av en utbildning, t.ex. är det endast ett begränsat urval studenter bedömargruppen träffat.

2. Kvalitetsaspekterna är framtagna i samarbete med högskolor och universitet och framgår av Högskoleverkets rapport *Anvisningar och underlag för självvärdering*, reviderad i maj 2005.

Mångdisciplinära, ”tvärvetenskapliga” utbildningar

Bedömargruppen har utvärderat fyra mångdisciplinära utbildningar med kulturvetenskaplig inriktning:

1. *Kultur och mediegestaltning*, institutionen för samhälle, kultur och mediegestaltning, Linköpings universitet, Campus Norrköping
2. *Samhälls- och kulturanalys*, institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet, Campus Norrköping
3. *Barn- och ungdomskultur*, institutionen för kultur, estetik och medier, Göteborgs universitet
4. *Barnkultur*, Centrum för barnkultur, historiska institutionen, Stockholms universitet

De två förstnämnda är fyraåriga programutbildningar, de två senare är fristående kurser: barn- och ungdomskultur A–C på halvfart på kvällstid, barnkultur A–D på heltid. Utöver de sedvanliga bedömningarna av hur dessa utbildningar fungerar i praktiken vill vi göra några reflektioner kring deras speciella form, ”tvärvetenskapligheten”, som avviker från de flesta andra ämnesspecifika akademiska utbildningar och som de utbildningsansvariga själva framhåller som en grundläggande ambition. De anser att tvärvetenskapligheten är en förutsättning för att förstå komplexa samhällsförändringar och problem.

”Tvärvetenskap” är ett omtvistat begrepp som inte bör användas slentriantmässigt. Många inom akademien är positiva till sådant gränsöverskridande samarbete mellan olika discipliner och har egna goda erfarenheter av det, medan andra pekar på riskerna för exempelvis ytlighet och kommunikationssvårigheter. I praktiken är det nog svårt att idag tänka sig vetenskaplig verksamhet som strikt håller sig inom sitt eget ämne, utan att låna från eller samarbeta med andra, medan det däremot är ovanligare med forskning som konsekvent integrerar teorier, metoder och resultat från skilda discipliner.

För att undvika kontroverserna kring begreppet tvärvetenskap föredrar de utbildningsansvariga på de universitet vi besökt att i stället tala om ”mångvetenskap”. Vad man eftersträvar är en vetenskaplig bredd och pluralism, snarare än ett systematiskt genomfört arbetssätt. Även om utbildningarna idag har blivit egna ”ämnen” med speciella profiler, så är de ändå mångdisciplinära i sitt kunskapsinnehåll.

Mångvetenskapligheten innebär att lärare, kurslitteratur, teorier och metoder är hämtade från flera olika håll, både från humaniora och samhällsvetenskap. Men tanken är att denna mångfald också ska hållas samman av vissa gemensamma riktlinjer, till exempel att den ska ge en bred analytisk kompetens och förmåga att se sociala, historiska och kulturella förhållanden ur många olika perspektiv, inte minst genus, klass, ålder och etnicitet.

Även om forskare och lärare enligt schemat föreläser separat i en lång rad efter varandra om sina specialområden, är det ett mål att de ska känna till varandras arbetssätt och lära sig något nytt av det. På alla fyra utbildningar som vi bedömt talade lärarna entusiastiskt om fördelarna med denna blandning av ämnen, just därför att den ökade deras egen utblick och kompetens.

Det som sammanför dessa fyra utbildningar är att de har ”kultur” som ett centralt kunskapsområde och perspektiv, alltså en humanistisk inriktning, samtidigt som det finns tydliga kopplingar till samhällsvetenskapliga teori- bildningar. Kulturbegreppet definieras och används på ett pragmatiskt och pluralistiskt sätt. ”Kultur” uppfattas således både som ett studieobjekt i samhällslivet, något som produceras och konsumeras, och som ett analytiskt verktyg att tänka och forska med.

Barn- och ungdomskultur kan exempelvis studeras ur vuxenvärldens perspektiv, hur lärare, föräldrar och andra ansvariga formar de uppväxandes livsvillkor (kultur *för* barn) eller utifrån de ungas egna erfarenheter och handlingar (kultur *av* barn). Likaså kan det kulturella syfta på mediernas innehåll och konstnärliga uttrycksformer, likaväl som på vardagslivets framträdelseformer i olika sociala miljöer. Centrala begrepp som mening, värde, identitet, skillnad och gemenskap används i studiet av de mest skiftande företeelser där syftet är att förstå sociala och kulturella skillnader i levnadsförhållanden, normer och värderingar.

Något annat som kännetecknar dessa utbildningar är att de i hög grad är inriktade på att studenterna ska lära sig använda sina kunskaper i livet utanför akademien. Denna strävan efter tillämpbarhet är visserligen inte unik när det gäller akademisk skolning, men eftersom det här i hög grad handlar om humanistiskt orienterade ämnen så är den mer ovanlig och oprövad. Hos studenterna mötte vi en entusiasm inför möjligheterna att praktisera sina lärdomar i yrkeslivet, man var övertygad om behovet av just den breda kompetens som utbildningarna ger i att utreda, göra undersökningar, genomföra olika slags projekt och vända upp och ned på invanda föreställningar. Men det fanns också en osäkerhet inför framtida anställningsbarhet. De långa programutbildningarna innebär ju stora och kostsamma satsningar från studenternas sida.

Inriktningen på praktik, uppdrag och projektarbeten utmärker särskilt programutbildningarna. Studenterna ska lära sig samarbeta, omsätta sina kunskaper i praktiska lösningar och utföra uppdrag. De får lära sig vetenskapliga arbetssätt som ska kunna tillämpas i olika slags samhällsuppgifter, i t.ex. utredningar, konsultuppdrag och medie- och utställningsproduktioner, men också i redan etablerade yrken som lärare eller fritidsledare. Vi noterade också att flera av studenterna sade att de ville ägna sig åt forskning. Problemet är då att inget av ämnena ger forskarutbildning, utan då måste man söka på annat håll i konkurrens med ämnesspecialister.

När det gäller mångvetenskapligheten i dessa utbildningar har vi slagits av en påtaglig öppenhet och prestigelöshet i samarbetet mellan lärare/forskare från olika ämnesområden. Inte vid något tillfälle har vi märkt av den revir-

kamp som annars är så vanlig inom universitetsvärlden. I stället har de lärare och studenter som vi talat med framhållit det värdefulla med bredden i teorier och metoder och mångfalden av perspektiv. I början av utbildningarna kan en del studenter uppleva detta som en ”rörighet”, men senare börjar de se de röda trådarna och större sammanhang.

Denna progression i kunskapsutvecklingen möjliggörs, så som vi uppfattar det, av att kurserna och deras förhållande till varandra är väl genomtänkta och av att lärarna kommunicerar med varandra om vad som ska läras ut och på vilka sätt. Här är det viktigt att det finns en samordnare som fungerar som effektiv spindel i nätet. På en av utbildningarna ska så många som 45 lärare från ett tiotal olika discipliner samordnas, något som verkar fungera förvånansvärt väl, enligt både studenter och lärare. I många fall känner lärarna till vad deras kollegor undervisar om, genom att de träffas på lärarmöten eller genom att de bevistat varandras lektioner. Ambitionen är också att lärarna kontinuerligt ska delta i revideringen av kursinnehållet för att studenterna ska få möta aktuell forskning.

Likaså har vi noterat den pedagogiska samstämmigheten bland lärarna. Genomgående tycks de se undervisning som en dialog mellan lärare och elever, där det handlar mer om ett utbyte av kunskaper och idéer, än om envägskommunikation. Detta innebär inte att studenterna saknar ett tydligt kunskapsinnehåll i undervisningen. Tvärtom framhåller de som vi talat med lärarnas professionalitet och specialistkompetens.

Genomgående betonar både lärare och studenter att utbildningen först och främst handlar om att lära sig problematisera och perspektivera. Det första innebär att ifrågasätta synsätt som annars tas för givna och det andra att betrakta samhällsfenomen ur andra synvinklar än de vanliga. Likaså ska produktionen och gestaltningen av kunskap ske utifrån vetenskapliga teorier och metoder, som innebär en genomtänkt kritik av redan etablerade lösningar.

Utbildningarna strävar efter att studenterna på varje kurs ska diskutera och förstå innehållet från olika vetenskapliga perspektiv. Grupparbeten, självständigt sökande av kunskap och kritiskt tänkande är några av hörnstenarna i undervisningen. De ”studentaktiva arbetsformerna” ska utveckla förmågan att sätta sig in i nya områden, identifiera frågeställningar och lösa problem. Redan på grundkurserna får studenterna pröva på vetenskapliga arbetssätt.

Med denna pedagogiska grundsyn ges så kallad faktakunskap utifrån ett sedan gammalt etablerat akademiskt ämnesområde ett lågt värde. Examinationsens karaktär av kunskapskontroll tonas därför ned till förmån för dess funktion som en del av läroprocessen. På en utbildning användes *forum* som examinationsform, på en annan *reflektionsprotokoll* – två spännande experiment, som bygger på studenternas vilja att utveckla sitt tänkande genom diskussion och omprövning. Ett skäl för denna praxis är att de ansvariga utgår från att studenterna i arbetslivet har större användning av en vetenskapligt grundad förmåga att problematisera, perspektivera och samarbeta i projekt än av enbart omfattande faktakunskaper.

Även om det kanske inte är så klart uttalat i självvärderingarna så har vi kunnat notera att dessa utbildningar drivs av ett starkt engagemang hos både lärare och studenter. Det finns en tydlig vilja att använda de inlärd kunskaperna i arbetet för att skapa bättre samhällsvillkor, inom eller utom Sverige, och ökad förståelse mellan olika kategorier av människor. I denna strävan förs det kulturella perspektivet fram som ett nödvändigt alternativ till rådande ekonomiska och teknokratiska tänkesätt.

Barn- och ungdomskultur som akademisk disciplin

Ämnet barn- och ungdomskultur, som hör till institutionen för kultur, estetik och medier i Göteborg, tillkom 1977 på initiativ av statsmakten. Centrum för barnkulturforskning (CBK) i Stockholm inrättades 1980 som ett särskilt centrum med uppgift att främja kunskap och forskning i ämnesområdet barnkultur. Båda dessa utbildningar kan ses som effekter av dåtidens engagemang för frågor rörande barn och barnkultur.

Vi vill här som en bakgrund till granskningen av dessa båda enheters verksamhet först placera in dem i ett bredare sammanhang och se deras tillkomst i ljuset av det sena 1900-talets samhällsförändringar vad gäller synen på barn och unga och särskilt deras tillgång till kultur. I linje med välfärdssamhällets utveckling efter krigsslutet 1945 hamnade barn och ungdomar alltmer i centrum. Redan 1947 bildades t.ex. Skolbarnsteatern, Föreningen konst i skolan tillkom 1948, och även de kommunala musikskolorna inledde sin verksamhet under senare delen av 40-talet. Folkhemmets ideologi och dess strävan att skapa jämlikhet och social trygghet rymde således tydliga ambitioner att ge barn och ungdom möjlighet till kulturell stimulans. Debatten om kultur i allmänhet och om kulturpolitik och kulturförmedling i synnerhet nådde sin höjdpunkt under de turbulenta 1960- och 70-talen, då barn och ungdomar i flera sammanhang blev viktiga målgrupper. Framförallt ungdomsfrågor hamnade i centrum, bl.a. beroende på den ungdomskultur som sedan 50-talet växt fram. Ungdomar utvecklade s.k. subkulturer med en egen musikstil och en egen klädstil. Ungdomsboken lanserades som en särskild litteraturkategori, och svensk ungdomslitteratur fick en framträdande roll, inte bara i Sverige utan även utomlands.

De insatser som på olika nivåer gjordes i samhället knöt an till 1974 års kulturpolitiska riksdagsbeslut, som framhöll samhällets ansvar för barns och ungas tillgång till kultur. Bland annat en mängd läsfrämjande åtgärder vidtogs både nationellt och lokalt, och ett flertal statliga utredningar tillsattes för att belysa barns villkor och tillgång till kultur. Resultaten publicerades i betänkanden och rapporter, t.ex. *Litteraturen i skolan* (1973), *Barnmiljöutredningen* (1975) och *Barnen och kulturen* (1978), den sistnämnda var en rapport från Utbildningsdepartementets barnkulturgrupp. De allmänna tendenserna i samhället att sätta barn och unga i fokus bidrog till att barnbokens och i vidare mening barnkulturens ställning stärktes. Svenska barnboksinstitutet, ett specialbibliotek och informationscentrum, tillkom 1965 och startade sin verksamhet 1967. Styrelsen för Sveriges ungdomsförfattarförening engagerade sig för att man skulle få en professur inom området barnlitteratur, något som dock inte blev verklighet förrän år 1982. Professuren inrättades vid Stockholms

universitet och dess första innehavare var Vivi Edström. En forskning kring barn- och ungdomslitteratur kom i gång, och barnlitteratur blev vid 1970-talets början ett universitetsämne, i första hand för blivande svensklärare.

Den första doktorsavhandlingen i Sverige om barnlitteratur, Göte Klingbergs bibliografiskt inriktade undersökning *Svensk barn- och ungdomslitteratur 1591–1839*, hade dock lagts fram redan 1964 inom ämnet pedagogik, ett tecken på barnlitteraturens nära koppling till barnets uppfostran. Alltsedan en barnlitteratur först började utvecklas i större omfattning under 1700-talet var det främst pedagoger som intresserade sig för barnets läsning. Barnbokens didaktiska roll kom under lång tid att betonas, delvis på bekostnad av konstnärliga aspekter. Intresset för barnboken som en litterär, estetisk produkt är av senare datum. De första svenska litteraturvetenskapliga avhandlingarna med inriktning på barnlitteratur publicerades inte förrän på 1970-talet. Barnkultur och även barnlitteratur är till sin karaktär ett tvärvetenskapligt eller mångdisciplinärt område. Det omfattar inte bara litteraturvetenskap utan också konstvetenskap. Inom litteraturvetenskapen under de senare decennierna har tendensen att mer lägga fokus på läsarna än på själva texten varit framträdande, något som visat sig vara av stor relevans också för barnlitteraturstudiet. Men barnlitteraturen har kontaktytor även till discipliner som pedagogik, psykologi och sociologi, något som sällan utvecklats i större omfattning.

Tvärvetenskap och ett mångdisciplinärt förhållningssätt präglar däremot både barn- och ungdomskultur i Göteborg och CBK i Stockholm. Dessa båda utbildningar förvaltar väl de gränsöverskridande ambitioner som var framträdande vid tiden för deras tillkomst. På 70-talet ifrågasattes och utmanades gränser av alla slag; mellan finkultur och populärkultur och mellan vuxna och barn. Det fanns vidare en strävan efter att utplåna gränser mellan olika konstarter för att uppnå en samverkan mellan litteratur, musik, konst och teater. Den anda av framstegstro, optimism och kreativitet som präglade den tid då de båda utbildningarna tillkom, tycks i mycket även i dag vara utmärkande för verksamheten, såväl för dess lärare som för dess studenter.

Vad gäller CBK finns ett väl utvecklat tvärvetenskapligt nätverk som manifesteras bl.a. vid de årligen anordnade symposierna, som samlar forskare från flera ämnesområden, och vid forskardagarna, då forskare från skilda discipliner presenterar pågående projekt samt i den skriftserie som CBK ger. En studie av de titlar som ingår i denna skriftserie visar spännvidden i den barnkulturella forskningen. Här finns böcker om barn och byggd miljö, om den kommersiella masskulturen, om bildreception och om barn och humor för att ge några exempel. Kännetecknande för de båda ämnena är vidare att de i hög grad tycks locka studerande som redan är yrkesverksamma. Överhuvudtaget tycks det vara en speciell kategori studenter som väljer att söka sig till barnkulturutbildningarna. Med risk för att generalisera tycks det röra sig om studenter med utpräglad målmedvetenhet, stort intresse för studierna och starkt engagemang för ämnet, parat med en påtaglig önskan om att förkovra sig och fördjupa sina kunskaper.

I betänkandet SOU 2006:45 *Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen* föreslås att CBK ska få ett nationellt uppdrag, på tre år, att inventera och sprida barnkulturforskning. Det förfaller som om CBK är högst lämpat för ett sådant uppdrag.

I Göteborg ges kurserna på kvällstid, något som passar bra för dem som yrkesarbetar. Många redan verksamma lärare liksom lärarstuderande av olika kategorier söker sig till utbildningarna både i Göteborg och Stockholm, lockade av det breda perspektiv på barn- och ungdomskultur som ges. I och med den nya lärarutbildningen 2001 ingår barn- och ungdomskultur i Göteborg som en specialisering i utbudet av valbara kurser. Vidare är det uppenbarligen så att de olika föreståndare som ansvarat för utbildningen har satt sin prägel på kursernas utformning. I Göteborg utvecklades under 1990-talet en ideologikritisk hållning och en problematisering av ungdoms- och samtidskultur. Just kulturstudieperspektivet har under 2000-talet accentuerats ytterligare, och det är ett breddat kulturbegrepp man ansluter sig till, ”kultur som uttryck för symboliska och kommunikativa aspekter av mänskligt liv”, såsom det preciseras i självvärderingen.

Vid CBK i Stockholm förefaller utbildningen ha fokus mer på barn än på ungdomar. Ämnesområdet barnkulturforskning relateras bl.a. till FN:s konvention om barns rättigheter (1989), man knyter an till senare decenniernas barnomsforskning, och man uppmärksammar såväl barnperspektiv, d.v.s. barns villkor och rättigheter, som barns perspektiv, d.v.s. barnens egna utsagor och barnen som informanter. På liknande sätt skiljer man på kultur *för* barn och kultur tillsammans *med, bland* och *av* barn. Utbildningen lägger också stor vikt vid barns reception och egna tolkningar av vuxenproducerad kultur riktad till barn.

Det finns som framgår flera likheter mellan utbildningarna i Göteborg och Stockholm, främst i den tvärvetenskapliga inriktningen men också i studiet av olika kulturella uttryck, både utifrån ett vuxenperspektiv och ett barnperspektiv. Men de båda utbildningarna har också var och en sin egen profil. Båda utbildningarna har ”flyttat” mellan olika institutioner. I Göteborg administrerades och organiserades barn- och ungdomskultur 1985 – 1990 under den litteraturvetenskapliga institutionen för att sedan övergå till idé- och lärdomshistoria. År 2000 fördes ämnet till en särskild organisatorisk enhet, Centrum för kulturstudier (CfKS), och 2004 sammanfördes det med institutionen för musik- och filmvetenskap. År 2005 infördes den samlande beteckningen institutionen för kultur, estetik och medier. Pendlandet mellan olika huvudmän kan ses som ett tecken på ämnets tvärvetenskaplighet. CBK är sedan 2005 knutet till historiska institutionen vid Stockholms universitet, något som främst är en konsekvens av Stockholms universitets strävan efter att skapa större institutioner. Den förste föreståndaren för CBK, Gunnar Berefelt, var konstvetare, och den nuvarande föreståndaren, Karin Helander, är teatervetare.

Vad vi vill framhålla som utmärkande för båda utbildningarna är lärarnas entusiasm och engagemang både för ämnet och dess utveckling och för stu-

denterna. Både självvärderingarna och våra intryck vid platsbesöken visade dessutom en tydlig strävan hos lärarna att ständigt utveckla och förändra utbildningen i takt med forskningens utveckling.

Barn- och ungdomskultur vid Göteborgs universitet

Utbildningen i siffror

Lärare ht 2006: 18 varav 13 kv., 5 män Varav: Professorer: 2 (29 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Docenter: 2 (4,4 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Övriga disputerade lärare: 5 (96 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Icke disputerade lärare: 9 (36 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Totalt 1,65 heltidsekvivalenter medverkar i grundutbildningen.	Helårsstudenter 2005 Helårsstudenter på nivå 1–20 p: 4 Helårsstudenter på nivå 21–40 p: 3,25 Helårsprestationer 2005 Helårsprestationer på nivå 1–20 p: 2,26 Helårsprestationer på nivå 21–40 p: 0,88
--	--

Bakgrund och organisation

Kurser inom ämnet barn- och ungdomskultur har funnits vid Göteborgs universitet sedan 1985. Ämnet är idag en del av Centrum för kulturstudier (CfKS) som bildades år 2000. Inom CfKS ingår även ämnet kulturvetenskap. Kopplat till centrumet finns dessutom den tvärfakultativa forskningsenheten Forum för studier av samtidskultur (FSSK). CfKS ingår i institutionen för kultur, estetik och medier. Vid institutionen finns även Scandinavian Studies, musikvetenskap och filmvetenskap. CfKS får själv fördela helårsstudentplatser mellan de bägge grundutbildningsämnena barn- och ungdomskultur och kulturvetenskap beroende på tillströmning. Det är en liten institution med endast 12–15 fast anställda inom alla ämnen och ungefär lika många lärare på visstidsförordnanden.

Barn- och ungdomskultur ges som fristående kurser till kandidatnivå och kan även ingå som valfri specialiseringskurs i lärarutbildningen. Kurserna går endast på halvtid kvällstid och periodiseras så att grundkurs och fortsättningskurs vanligtvis inte ges samma läsår. Kurser på kandidatnivån ges nu under läsåret 2006/07 för första gången sedan läsåret 1996/97. B-nivån gick senast under läsåret 2005/06.

Eftersom halvfartskurser generellt har låg genomströmning har det förts diskussioner om att införa kurserna på helfart. Institutionen har förgäves ansökt om extra medel härför. Fakultetsledningen menar att detta får institutionen klara av själv genom omfördelning inom nuvarande uppdrag/tilldelning.

En central person för organiseringen av ämnets kurser är den särskilda samordnaren som på endast 10 procent av en tjänst arbetar med ämnet barn- och ungdomskultur. Samordnarens uppgift är att få de olika momenten att hålla

samman och lotsa studenterna genom utbildningen. Vi återkommer till samordnarens funktion nedan.

Profil

Grundläggande teman i utbildningen är barns och ungas uppväxtvillkor relaterade till centrala kulturella institutioner, historiska perspektiv på barndom och ungdom samt kulturproduktion.

Lärarna, som kommer från flera olika discipliner, förenas i ett gemensamt perspektiv på ämnet barn- och ungdomskultur. Självvärderingen genomsyras av ett teoretiskt väl sammanhållet perspektiv som även verkar fungera praktiskt som ledstjärna för de olika kurserna. Detta visar sig till exempel i att lärarna intresserar sig för varandras ämnesinriktningar och till och med beivrar varandras föreläsningar på kvällstid. Det verkar inte finnas någon destruktiv ämnesprestige eller bevakande av revir i arbetet med detta mångvetenskapliga ämne.

De studenter som bedömargruppen mötte ansåg att de får en teoretisk bakgrund och analytiska verktyg som kan användas i deras nuvarande eller kommande yrkesliv. De sade själva att utbildningen ger dem begrepp och teorier för att tolka vad som händer bland barn och ungdom, att de lär sig se detta ur olika perspektiv och därigenom stimuleras att ompröva sina åsikter och fördomar.

Studenter, genomströmning och rekrytering

Det är en mycket liten omfattning på utbildningen och antalet helårsstudenter är, som visas i faktarutan ovan, mycket lågt. Ett annat mått är antal registrerade studenter. Vid höstterminen 2006 antogs och registrerades exempelvis 17 studenter på A-kursen och vid inledningen av vårterminen 2007 var 12 aktiva studenter kvar. Fyra studenter registrerades hösten 2006 på C-nivån, varav samtliga var kvar vid vårterminens inledning. På B-nivån, som senast gavs läsåret 2005/06, registrerades tolv studenter under hösten och sex blev klara under våren.

De flesta studenter är kvinnor, medelåldern ligger runt 30 år och majoriteten kommer från närområdet. Det är en heterogen studentgrupp där vissa heltidsarbetar vid sidan av studierna, medan andra kommer direkt från gymnasiet. Barn- och ungdomskultur ses ofta som en komplettering till övrig utbildning. En vanlig yrkesmässig bakgrund är exempelvis lärare, bibliotekarie, socionom eller kulturarbetare. En del av studenterna studerar andra ämnen parallellt och flertalet har också tidigare högskolestudier bakom sig.

Ett stort problem med ämnet är den låga genomströmningen, det vill säga många studenter fullföljer inte studierna. Prestationsgraden³ var år 2005 en-

3. Prestationsgrad tar inte hänsyn till när studenterna började utan beräknas som kvoten mellan antalet helårsprestationer och antalet helårsstudenter registrerade ett visst år, den kan därför bli större än 100 procent. En låg prestationsgrad är dock i regel kopplad till dålig genomströmning.

dast 58,7 procent. Det är vanligast att avhopp sker efter halva första terminen. Eftersom det är fråga om halvfartskurser har då endast en fjärdedel av kursblocket om 20 poäng avklarats.

Det är vanligt att studenterna gör längre eller kortare uppehåll mellan de olika nivåerna, dels på grund av periodiseringen av kurserna, dels på grund av att de ofta läser andra ämnen eller arbetar vid sidan av studierna. Inför varje läsår skickar institutionen ut ett brev till de studenter som ej avslutat sina studier på A-nivån. Vanligtvis resulterar det i att en till fem studenter omregistrerar sig. De studenter som ej fullföljt B-nivån brukar i regel få ett telefonsamtal från samordnaren där de tillfrågas om de vill påbörja studierna igen. Fyra av de studenter som slutförde B-nivån våren 2006 var exempelvis omregistrerade studenter. Bedömargruppen ser positivt på dessa uppföljningsåtgärder.

Även om utbildningsledningen har kontaktat studenter som avbrutit studierna har ingen systematisk undersökning gjorts. Sådana uppföljningar, som kan bidra till kunskap om orsakerna, bör därför göras så att lämpliga åtgärder kan sättas in.

Det var fem förstahandssökande per plats på grundkursen läsåret 2004/05. Lärarutbildningen har nyligen kommit att få en betydelse vad avser rekrytering av studenter, eftersom ämnet numera kan läsas som valfritt ämne på lärarprogrammet.

Bedömargruppen menar att utbildningen har potential att expandera. Man bör därför mer aktivt inrikta sig på en bättre marknadsföring av kurserna. I detta arbete kan studenterna anlitas mer systematiskt för att sprida information om utbildningen på sina eventuella arbetsplatser och vid andra institutioner där de studerar. Ett sätt att rekrytera fler studenter kan vara att tydligare formulera ämnets innehåll och nyttan med utbildningen för olika yrkesgrupper. Institutionen bör också anstränga sig mer för att rekrytera fler män.

Ett sätt att få fler studenter till utbildningen kan vara att införa distanskurser. Genom olika tekniska hjälpmedel såsom webbportaler, webbkameror och inspelade föreläsningar att ladda ner är detta fullt möjligt. Flera skäl talar för att en satsning på distansutbildningskurser passar väl för detta ämne. Utbildningen är med sin inriktning unik i Sverige, den ges på kvälls- och halvtid samt lockar studenter som arbetar vid sidan av. Om utbildningen också skulle ske på distans skulle det vara möjligt att rekrytera studenter från hela landet och på så sätt nå personer som annars inte skulle ha möjlighet att gå utbildningen.

Lärare och samordning

Organiseringen av ämnet bygger på en bas av sex lärare som är ansvariga för olika delkurser. Utöver dessa finns drygt tio externa lärare som medverkar i enstaka moment under kursernas gång. Lärarna inom institutionen har sin ämnesmässiga bakgrund inom kulturstudier av olika slag; en lektor, kopplad till FSSK, undervisar på A-nivå och är ansvarig för uppsatskursen på B-nivå, en professor i socialt arbete är verksam på samtliga nivåer. Dessutom finns en

adjunkt och en forskare inom musikvetenskap, en adjunkt inom filmvetenskap samt samordnaren som är adjunkt inom kulturstudier. Dessa lärare fungerar sedan 2001 som ansvariga för delar av olika kurser. Som redan nämnts sitter de även ibland själva med på varandras föreläsningar, något bedömggruppen ser positivt på.

De externa lärarna kommer från en stor mängd olika ämnen: litteraturvetenskap, idéhistoria, historia, dramatik, psykologi, konst och bild, sociologi och socialt arbete. Lärarnas skilda ämnesmässiga bakgrunder ger en bild av ämnets bredd. Flera av lärarna är själva verksamma vid teatrar, museer och bibliotek, vilket bidrar till att ge också studenterna ett nätverk inom dessa områden.

Flera lärare är verksamma som forskare. De studenter som bedömggruppen mötte vid platsbesöket har genom undervisningen fått kännedom om lärarnas forskning. De var också nöjda med att flertalet föreläsare var kunniga och hade egen yrkesmässig erfarenhet av barnkulturell verksamhet.

Samordnaren eller den delkursansvariga finns med vid varje föreläsning och introducerar de externa föreläsarna. Samordnaren har också själv deltagit på samtliga föreläsningar vid de olika kurserna, vilket underlättar övergången mellan olika moment och aktivt bidrar till att utbildningen hänger ihop. Om allt för mycket av en sådan samordnande funktion ligger på en enda person finns emellertid risk för att utbildningen blir sårbar. Bedömggruppen fick visserligen intrycket att lärarna har god kontakt med varandra, men en viss formalisering av samordningen i form av fler lärarmöten kan övervägas. När CfKS bildades hade man fler lärarmöten än man har idag.

En anledning till att lärarna är väl samordnade med varandra är att flertalet av dem varit verksamma i ämnet i drygt tio år. Lärargruppen utgör ett nätverk av personer som arbetar gemensamt inom forskning och annan grundutbildning, såsom kurser i lärarutbildningen och i ämnet kultur och språk. Detta bidrar till att stärka banden mellan lärarna. Bedömggruppen fick också intrycket att nya lärare blir inlussade i arbetssättet på ett bra vis.

Bedömggruppen menar att utbildningsledningen, trots ett stort antal lärare med ett fåtal timmars undervisning var, lyckas ha en god sammanhållning både organisatoriskt och ämnesmässigt. Trots att utbildningen har mycket få studenter vill institutionsledningen behålla den. Skälet därtill är de vetenskapliga vinster som den ger genom sitt mångdisciplinära nätverk.

Nätverket sträcker sig även utanför Göteborg då tre av de inominstitutionella lärarna och två av de externa lärarna deltar i kurser i barn- och ungdomskultur vid Södertörns högskola. En av de inominstitutionella lärarna undervisar på Centrum för barnkulturforskning (CBK) vid Stockholm universitet.

Undervisningens uppläggning och former

Grundkursen (A-nivån) består av fyra delkurser. A-kursen inleds med ett moment om historiska och teoretiska perspektiv på barn och ungdom. I den andra kursen, som är historiskt upplagd, ligger fokus på estetisk kulturproduktion.

Den tredje kursen är samtidsorienterad mot barn och ungdomars bruk av musik, film och bild. I den fjärde kursen presenteras psykologiska och socialpsykologiska teorier.

På A-nivån är den vanligaste undervisningsformen obligatoriska föreläsningar i helgrupp och i viss mån obligatoriska textseminarier. Även teaterbesök och filmvisning med åtföljande seminariediskussioner används som undervisningsmetod.

Fortsättningskursens (B-nivån) fyra delkurser syftar till att ge fördjupade teori-, metodik- och ämneskunskaper. Den första delkursen berör uppfostran, utbildningsinstitutioner och pedagogik från 1700-talet och framåt. Den andra handlar om barns och ungdomars samhälleliga villkor och förutsättningar. Sedan följer en teori- och metodkurs och avslutningsvis en uppsatskurs om 5 poäng. Ett intressant undervisningsgrepp under metodkursen är att studenterna analyserar boken *Alice i underlandet* ur olika teoretiska perspektiv.

Fördjupningsnivån (kandidatnivån), som under läsåret 2006/07 går för andra gången sedan läsåret 1996/97, består av en litteraturstudiekurs och en teori- och metodkurs om 5 poäng vardera samt en kandidatuppsats om 10 poäng. Metodkursen samläses nu med studenterna i kulturvetenskap. Uppsatskursen ska enligt självvärderingen avslutas med ett ventileringsseminarium med opponent. Examinator sätter betyg i samråd med handledaren. Läsåret 1996/97 skrevs sju kandidatuppsatser. Om det inte sker några avhopp mellan terminerna kommer fyra uppsatser att examineras under vårterminen 2007.

Ett vanligt undervisningsmoment är att lärarna delar ut diskussionsuppgifter som studenterna ska resonera kring i samband med föreläsningarna. Ett inslag som tycks fungera väl pedagogiskt är att lärarna försöker använda sig av studenternas olika bakgrunder och erfarenheter som exempel i undervisningen.

För att ytterligare förbättra koordinationen mellan de olika föreläsningarnas innehåll delas noggranna läsanvisningar och diskussionsfrågor ut till studenterna.

Examinationen sker genom textseminarier och hemtentor i essäform. En del studenter anser att de inte fått tillräcklig information om hur hemtentamen ska skrivas. För att klargöra detta ger lärarna konkreta skriftliga exempel på hur hemtentor kan läggas upp.

Några studenter och lärare menade under platsbesöket att en del studenter inte tillräckligt läser in sig på litteraturen inför föreläsningar och andra moment vilket minskar möjligheterna att få en bra diskussion och feedback. Detta kan ha att göra med att en del av studenterna kommer från studieovana miljöer. En annan orsak kan vara att studierna kombineras med andra sysselsättningar.

En organiserad samverkan med omvärlden sker främst med kulturförvaltningen i Göteborgs kommun med vilken man har regelbundna informationsträffar och utbildningsdagar. Samverkan sker även med teatrarna i Göteborg

som studenterna besöker och där de bland annat får möjlighet att träffa producenter.

Internationalisering

Det saknas möjligheter till organiserade internationella utbyten för studenterna inom ramen för barn- och ungdomskultur. En förklaring som gavs var att liknande utbildningar är ovanliga utanför Sverige. En annan förklaring kan vara att studenterna följer kurserna i barn- och ungdomskultur parallellt med annan sysselsättning. FSSK har däremot nära samverkan med internationella forskarnätverk, och seminarier med internationella och nationella gäster är öppna även för studenterna.

Studentinflytande, kursvärderingar och uppföljning

Studenterna som läser barn- och ungdomskultur har goda möjligheter att påverka utbildningen, även om de inte formellt finns representerade i något beslutande eller beredande organ inom ämnet eller vid institutionen. En bidragande orsak till att så är fallet är att studierna bedrivs på halvfart.

Skriftliga anonyma kursvärderingar hanteras på schemalagd tid av samordnaren och den delkursansvarige. Efter hela kursblocket sker också en muntlig diskussion med studenterna om kursen i dess helhet. De externa lärarna är av praktiska skäl dock ej involverade i arbetet med kursvärderingar. Bedömargruppen anser att det är viktigt att sammanställningar av kursvärderingarna regelbundet skickas till de externa lärarna för kännedom och med möjligheter för dem att ge kommentarer. De studenter som bedömargruppen mötte vid platsbesöket uppgav att lärarna lyssnar på kritik och att konkreta ändringar har gjorts tack vare detta. Dock är resultatet av kursvärderingarna ofta obekant för dem.

I samband med självvärderingen har en mindre enkät skickats ut till före detta studenter. Den visar att studenterna får arbeten, eller arbetar där de tidigare varit anställda. Exempel på arbetsgivare är kulturförvaltningar, museer, skolor, teatrar, konsthallar. Andra arbetar som kuratorer, journalister och fritidsledare.

Förslag till förbättringar

Bedömargruppen anser att:

- marknadsföringen bör bli bättre, särskilt så att fler män söker till utbildningen
- distanskurser inom ämnet bör prövas
- mer systematiska undersökningar bör göras beträffande de många avhopen.

Barnkultur vid Stockholms universitet

Utbildningen i siffror

Lärare 2006: 45 varav 34 kv., 11 män. Varav: Professorer: 8 (32,5 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Docenter: 3 (4 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Övriga disputerade lärare: 9 (9,75 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Icke disputerade lärare: 25 (75 % av en heltidsekvivalent i grundutbildning) Totalt 1,21 heltidsekvivalenter medverkar i grundutbildningen	Helårsstudenter 2005 Helårsstudenter på nivå 1–20 p: 18,5 Helårsstudenter på nivå 21–40 p: 20,0 Helårsstudenter på nivå 41–60 p: 6,3 Helårsstudenter på nivå 61–80 p: 4,0 Helårsprestationer 2005 Helårsprestationer på nivå 1–20 p: 11,7 Helårsprestationer på nivå 21–40 p: 14,3 Helårsprestationer på nivå 41–60 p: 3,0 Helårsprestationer på nivå 61–80 p: 1,8 Uppsatser/examensarbeten 2005 Antal examinerade uppsatser/examensarbeten på kandidatnivå 10 poäng: 3 Antal examinerade uppsatser/examensarbeten på magisternivå 10 poäng: 4
---	--

Bakgrund och organisation

Centrum för barnkulturforskning (CBK) inrättades som en enhet vid Stockholms universitet 1980, med uppgift att befrämja kunskap och forskning inom ämnesområdet barnkultur. Till en början bedrevs endast grundkurs vid enheten. Nu ges kurser upp till magisternivå. De kan läsas som fristående kurser, och barnkultur är dessutom en inriktning inom kulturvetarlinjen. På fortsättningskursen (21–40-poängsnivån) finns möjlighet att välja en inriktning mot bildterapi.

CBK var tidigare en institutionsliknande enhet direkt under fakulteten men tillhör sedan 2005 historiska institutionen. Enheten är dock ganska fristående på så sätt att den har egen föreståndare, styrelse och budget, samt egna lokaler. Det ekonomiska läget för CBK är tillfredsställande. Historiska institutionen leds av en prefekt och en institutionsstyrelse i vanlig ordning och i denna styrelse ingår föreståndaren för CBK. Institutionen tillhör den humanistiska fakulteten, vars fakultetsnämnd har ett övergripande ansvar för kvaliteten på utbildningen.

Motivet till organisationsförändringen 2005 uppges av fakultetsledningen i huvudsak vara att universitetsledningen inte vill delegera personalansvar till för små enheter. Sammanslagningens syfte verkar dock inte ha varit särskilt tydligt för berörd personal. Förändringen har kommit att innebära ett visst administrativt merarbete för utbildningsledningen på CBK genom att vissa

frågor måste dubbelbehandlas, alltså behandlas både i CBK:s styrelse och i historiska institutionens styrelse.

Profil

Utbildningens mål är i korthet att ge grundläggande och fördjupade kunskaper i barnkultur, såväl kultur *för* barn som kultur *av* barn, med särskild inriktning på estetiska uttrycksformer såsom litteratur, teater, film, massmedia, musik, barns bildskapande och den kommersiella barnkulturindustrin. CBK anser själva att den utbildning de ger fokuserar på estetisk produktion och barns uttryck i högre grad än närliggande utbildningar i Norden, vilka istället är mer inriktade mot pedagogik. Inriktningen på ämnet barnkultur vid CBK skiljer sig på några punkter från den utbildning i barn- och ungdomskultur som ges vid Göteborgs universitet. I rapportens allmänna del behandlas denna skillnad närmare.

Utbildningen har stor bredd och studenterna får möta många perspektiv på ämnet. Vidare vägleds de redan från den första kursen mot ett vetenskapligt tänkande och lär sig att problematisera ”givna sanningar”.

I betänkandet SOU 2006:45 *Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen* föreslås att CBK ska få ett nationellt uppdrag, på tre år, att inventera och sprida barnkulturforskning. Det förefaller som om CBK är högst lämpat för ett sådant uppdrag.

Studenterna

Tillströmningen av studenter till utbildningen är god, även om söktrycket gick ned något inför höstterminen 2006. På grundkursen brukar det vara cirka 40 registrerade studenter, på fortsättningskursen cirka 20 och på kandidat- och magisternivåerna cirka 10 studenter vardera.

Endast enstaka avhopp förekommer bland de studenter som börjar. I studentgruppen finns ytterst få män, och CBK gör olika lovvärda ansträngningar för att behålla de manliga studenter som påbörjar utbildningen. Bedömargruppen anser att enheten också bör överväga hur man skulle kunna rekrytera fler män. Bland barnkulturstudenterna finns en stor andel äldre studenter som redan är yrkesverksamma, exempelvis lärare, journalister eller psykologer. För dessa fungerar utbildningen som en form av fortbildning.

Enligt lärarna är nivån på studenternas förkunskaper mycket varierande. Generellt uppges studenterna vara målmedvetna. Flera är intresserade av forskning och efterfrågar forskarutbildning inom ämnet vid Stockholms universitet. Nu finns möjlighet till forskarutbildning inom ämnet barnkultur endast vid enheten tema barn vid Linköpings universitet.

Under platsbesöket framfördes förhoppningar från lärargruppen om att inte bara personer från kultursektorn utan även fler personer från näringslivet skulle söka sig till utbildningen. På så sätt skulle dessa i större utsträckning kunna ha med barnens perspektiv i sin verksamhet.

Lärarna och samordning

Endast tre lärare är fast knutna till institutionen och dessa kommer från ämnena teatervetenskap, konstvetenskap respektive pedagogik. Därutöver anlitar CBK varje år ytterligare 40-45 lärare, vilkas bakgrunder spänner över ett mycket stort fält: pedagogik, etnologi, psykologi, nordiska språk, medie- och kommunikationsvetenskap, filmvetenskap, tema barn, litteraturvetenskap, konstvetenskap, musikvetenskap, genusvetenskap, mediepedagogik och filosofi. Bland lärarna finns även yrkesarbetande psykologer, författare, musikterapeuter, danspedagoger, en bildpedagog, psykoterapeuter och bildterapeuter. Dessa timlärare används för undervisning från 2 till 30 lektorstimmar totalt under året.

Denna konstruktion medför att studenterna möter specialister från olika ämnen – många av dem är disputerade – samtidigt som det är svårt att skapa någon riktig sammanhållning i lärargruppen. En av de ordinarie lärarna ansvarar för att samordna samtliga externa lärare inför varje kursmoment, och på så sätt koordineras undervisningen inom gruppen. Studenterna finner att de olika föreläsarna är väl anpassade till varandra. Bedömargruppens mening är att systemet inte bara fungerar väl utan också är nödvändigt för att skapa en tvärvetenskaplig utbildning.

Även om det förekommer praktiska svårigheter att anordna lärarmöten finns det tillfällen då många av lärarna träffas. CBK anordnar årligen en så kallad tvärforskardag och ett symposium på tre dagar. För studenterna på fortsättningskursen är det obligatoriskt att delta i symposiet, och detta moment examineras med hjälp av ett så kallat reflektionsprotokoll, som behandlas närmare nedan.

Det råder en välkomnande miljö vid CBK. Både lärare och studenter uppskattar miljöns småskalighet som bidrar till den goda stämningen vid enheten. Studenterna berömde bland annat lärarnas tillgänglighet och deras vilja att lära känna sina studenter.

Lärargruppen, både de ordinarie och de timanställda som bedömargruppen träffade vid platsbesöket, visade stor entusiasm för utbildningen. Bedömargruppen vill dock uppmärksamma sårbarheten i systemet, då endast tre lärare är ordinarie och ingen av dem arbetar heltid.

Undervisningens uppläggning och former

Grundkursen (A-nivån) består av fyra delkurser, introduktion, kultur av barn, kultur för barn och en tillämpningsuppgift. Fortsättningskursen består av en inledande delkurs om utvecklingspsykologi och en översikt över estetiska terapiformer. Under resten av fortsättningskursen kan studenterna välja inriktning, antingen mot barnkultur eller bildterapi. Under de två första terminerna sker en stor andel av undervisningen i form av föreläsningar. På nästan varje delkurs förekommer seminarier i början och/eller slutet, då studenterna diskuterar delkursens syfte, innehåll, litteratur och examinationsformer.

Kurserna därefter, påbyggnadskursen (C-nivån) och magisterkursen, har samma uppbyggnad: 5 poäng teori och metod, 5 poäng läskurs med anknytning till uppsatsarbetet och 10 poäng uppsats. Detta innebär alltså en hög grad av självstudier. Formellt läses varje kurs på helfart under en termin, men i praktiken visar lärarna en stor flexibilitet och både påbyggnads- och magisterkursen kan läsas på halvfart av de studenter som så önskar. Detta är särskilt uppskattat av de studenter som använder utbildningen som kompetensutveckling för sitt arbete, eftersom de då kan kombinera studier och jobb.

Undervisningsmetoderna är alltså av traditionell art, men examinationen skiljer sig från andra utbildningar. Att lärarna ser examinationen som en del av lärandeprocessen framgår tydligt, ett synsätt som också uppskattas av bedömargruppen. Även studenterna har denna syn på examinationen. Salskrivningar förekommer inte alls, utan istället examineras studenterna med hjälp av grupparbeten, hemtentamina samt så kallade reflektionsprotokoll.

Ett reflektionsprotokoll innebär att studenterna reflekterar över de föreläsningar och den kurslitteratur som ingår i ett moment. Under kursens gång diskuterar studenterna sina tankar gruppvis och lämnar sedan in individuella texter på två till fyra sidor. Studenterna måste inte använda en viss mall för skrivandet, men framställningen ska vara vetenskaplig med exempelvis noter och referenser till aktuell litteratur. Från CBK:s sida framhålls att studenterna genom att koppla samman egna erfarenheter och upplevelser med olika föreläsningar och texter förankrar kunskapen bättre.

Utmärkande för CBK är att lärarna ger studenterna utförlig återkoppling efter examinationen, både om innehållet och om den språkliga utformningen. De studenter som behöver hjälp med skrivandet kan få stöd av universitetets språkverkstad. Bedömargruppen anser att denna feedback är ett bra sätt att inkludera examinationen i lärandeprocessen. Lärargruppen uttrycker viss oro över hur studenterna ska kunna bedömas med dessa examinationsformer när ECTS-betygen börjar tillämpas med sin sjugradiga skala.

Studenternas förmåga till uppsatsskrivande övas på grundkursen med en uppsats på 2 poäng, och på fortsättningskursen ingår en uppsatskurs på 5 poäng. Kurserna därefter innehåller 10 poäng uppsatsskrivande vardera. Detta, tillsammans med de olika examinationsformerna, ger studenterna god träning i akademiskt skrivande.

Kontinuerligt under utbildningen diskuteras forskningsetik, vilket är nödvändigt inte minst med tanke på utbildningens inriktning.

Examensarbeten

Då det är möjligt att välja mellan kandidat- eller magisterexamen kan uppsatser från både påbyggnadskursen och magisterkursen betraktas som examensarbeten. För dessa uppsatser är ofta handledare och examinator en och samma person, även om synpunkter på betygssättningen inhämtas från andra ämnesexperter i en del fall. Bedömargruppen anser att detta förfarande har klara nackdelar och i regel ej bör förekomma. Samtidigt har tillvägagångssättet i

detta fall vissa fördelar, med tanke på att det rör sig om ett relativt nytt ämne. En person som är väl insatt i ämnet och har kunskap om samtliga uppsatser har då goda möjligheter att göra en rättvis bedömning. En möjlig förbättring är att examinatoren i samtliga, och inte bara i enstaka, fall ska rådgöra med en annan lärare.

CBK har stora möjligheter att i sin utbildning samverka med det omgivande samhället. Många uppsatser handlar om ämnen som är av stort intresse för olika verksamhetsområden ute i samhället. Detta är en styrka som CBK borde använda i sin marknadsföring av utbildningen, gentemot både studenter och arbetsgivare. Genom kontakter med myndigheter, organisationer och andra arbetsgivare kan en projektbank med möjliga uppsatsämnen skapas.

Internationalisering

Då barnkulturutbildningar av det slag CBK ger är sällsynta även internationellt lockas en del utländska studenter dit. Det rör sig framför allt om studenter från Norden men också från andra delar av Europa. Antalet utländska studenter är dock inte särskilt stort. Inga studenter från CBK åker utomlands för att läsa just barnkultur, eftersom motsvarande utbildning inte står att finna.

Vad gäller lärarna finns det samarbete med andra nordiska institutioner där barnkulturforskning bedrivs. Föreståndaren för utbildningen är från och med hösten 2006 knuten till universitetet i Trondheim på 20 procent av en tjänst.

Kursvärderingar, kvalitetsarbete, studentinflytande och uppföljning

Bedömargruppen menar att kvalitetsarbetet vid CBK sker på ett föredömligt sätt. Många andra utbildningar har mycket att lära av denna enhet. Arbetet med att förbättra utbildningen pågår ständigt och det finns en öppenhet från ledningens och lärarnas sida för att lyssna på studenternas synpunkter.

Kursvärderingar genomförs för varje delkurs, både skriftligt och muntligt. Resultatet finns sedan tillgängligt för studenterna och de berörda lärarna. Nästa gång kursen ges informeras studenterna om vad som har förändrats.

Studentinflytandet tycks fungera väl, såväl det formella systemet med studentrepresentanter som det direkta inflytandet av mer informellt slag.

I samband med självvärderingen gjordes en uppföljning av vad tidigare barnkulturstudenter arbetar med före och efter CBK:s kurser. Den visar att de exempelvis arbetar som förskolelärare, grundskolelärare, barnskötare, fritidsledare, specialpedagoger, museilärare och konstpedagoger. Då många av studenterna verkar vara osäkra på vad studierna leder till kan det vara lämpligt att bjuda in alumner till träffar för att visa på möjliga sysselsättningar.

Förslag till förbättringar

Bedömargruppen anser att:

- marknadsföringen bör bli bättre, särskilt så att fler män söker till utbildningen
- en projektbank med möjliga uppsatsämnen bör byggas upp i samarbete med det omgivande samhället
- examinator på uppsatskurserna alltid bör samråda med en annan lärare i samband med betygssättningen
- alumner bör bjudas in för att informera om framtida arbetsmöjligheter.

Kultur och mediegestaltning vid Linköpings universitet

Utbildningen i siffror

Lärare 2006: 21 varav 9 kv., 12 män. Varav: Professorer: 0 Docenter: 1 (0,35 heltidsekvivalenter i grundutbildning) Övriga disputerade lärare: 7 (3,2 heltidsekvivalenter i grundutbildning) Icke disputerade lärare: 13, varav 6 gästlärare (5,2 heltidsekvivalenter i grundutbildning) Ytterligare lärare anlitade på timmar 2006: Professorer: 5, på totalt 80 timmar Docenter: 1, på totalt 20 timmar Övriga disputerade lärare: 4, på totalt 200 timmar, Icke disputerade lärare: 23, på totalt 820 timmar	Helårsstudenter 2005 Helårsstudenter A-nivå, 1–60 p ⁴ : 91 Helårsstudenter B-nivå, 61–120 p: 72 Helårsstudenter C/D nivå, 121–160 p: 53 Helårsprestationer 2005 Helårsprestationer A-nivå, 1–60 p: 90 Helårsprestationer B-nivå, 61–120 p: 69 Helårsprestationer på C/D-nivå, 121–160 p: 51 Antal examinerade uppsatser/examensarbeten på magisternivå 30 poäng 2005: 43
---	--

En ny och välorganiserad utbildning

Ämnet kultur och mediegestaltning har funnits vid Linköpings universitet sedan 1997. Det ges inom programmet kultur, samhälle och mediegestaltning (KSM) 160 poäng och är placerat vid Campus Norrköping. Ämnet och programmet, som till stora delar sammanfaller, är tvärvetenskapligt upplagt och bygger på integration mellan samhälls- och kulturvetenskaplig utbildning och gestaltungsutbildning. Det finns ett antal fristående kurser i ämnet som ej går att placera i nivåer från A till D. Ämnet ger även ett antal kurser inom ramen för utbildningsprogrammen master in advanced computer graphics samt musikproducentprogrammet.

Utbildningen leds av en programansvarig som utses av fakultetsstyrelsen och ansvarar för programmets helhet, samordning och genomförande. Linköpings universitet är organiserat så att programmen, som sorterar under fakulteten, beställer kurser från institutioner och ämnen som sorterar direkt under rektor. Fakulteten har löpande kontakt med de programansvariga genom månatliga möten. Samtliga kurser inom programmet ligger inom institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur (ISAK). Ämnet har en studierektor, tillsatt av universitetets rektor, som svarar för planering, genomförande och uppföljning av kurserna samt student- och personalrelaterade frågor.

Det finns även ett programråd vars medlemmar träffas några gånger per år och har en rådgivande funktion. I programrådet ingår programledningen (programansvarig och studierektor), ett antal externa representanter, två lärare, (en akademisk och en konstnärlig) samt studentrepresentanter.

4. De olika nivåerna läses utspritt över längre perioder.

Bedömargruppen anser att programmet är välorganiserat. Ett viktigt mått på detta är att progressionen och samordningen mellan de olika kurserna upplevs fungera mycket väl. Mot bakgrund av att ämnet innehåller ett stort antal olika moment och engagerar lärare av olika kategorier är det anmärkningsvärt att man lyckats så väl organisatoriskt. Lärarna och utbildningens bredd behandlas ytterligare nedan.

Bedömargruppen vill dock varna för att organiseringen av utbildningen kan bli allt för beroende av ett fåtal personers engagemang. Programledningen bör reflektera över vilka konsekvenserna skulle bli om vissa nyckelpersoner slutar. Detta är i och för sig ett allmänt problem i flera utbildningar, men det blir särskilt iögonfallande beträffande en utbildning med den struktur som KSM har.

Sjunkande söktryck kan mötas av aktiv marknadsföring

Programmet antar cirka 70 nya studenter varje år. Söktrycket som tidigare varit högt har dock gått ner något de senaste åren och ligger nu på cirka 1,5 förstahandssökande per plats.

Könsfördelningen är jämn och cirka en tredjedel av studenterna kommer från regionen och resten från hela landet. Tidigare var flertalet studenter äldre, över 25 år, men de senaste åren har medelåldern sjunkit. Genomströmningen är hög, mätt som prestationsgrad⁵ är den nästan 100 %.

Bedömargruppen menar att programledning och lärare i högre utsträckning bör diskutera hur man skulle kunna bredda rekryteringen för att få en ökad etnisk och social mångfald i studentgruppen. Ett sätt att åstadkomma detta är att mer aktivt marknadsföra programmet.

Integration av vetenskap och gestaltning

Utbildningen kan sägas bestå av två delar. Dels den akademiskt orienterade samhälls- och kulturvetenskapliga delen och dels den mer praktiskt konstnärligt inriktade delen som bygger på gestaltungsutbildning.

Inom den akademiska delen preciserar självvärderingen fyra kunskapsområden. *Civilisation och kulturell gestaltning* (CKG): om olika kulturella företeelser utifrån sociala, ekonomiska och politiska förutsättningar. *Samtid, självbild, offentlighet* (SSO): om medierna och människan i förhållande till den publika sfären (med tonvikt på audiovisuella uttrycksformer och genrer) utifrån kulturteori och etnografisk metod. *Teknik och teknikkultur* (TK): om tekniska tänkesätt och analysmetoder och om konstnärliga aspekter på teknikens arbetsformer. *Ärvt kultur och kulturproduktion* (ÄK): om kulturarvet som ett historiskt, kulturellt, politiskt och samhällsligt fenomen.

Det finns en stor bredd i de områden som behandlas i utbildningen. Enligt självvärderingen behandlas fyra olika medier inom området gestaltning. *Au-*

5. Prestationsgrad tar inte hänsyn till när studenterna började utan beräknas som kvoten mellan antalet helårsprestationer och antalet helårsstudenter registrerade ett visst år, den kan därför bli större än 100 procent.

diogestaltning siktar på att studenten ska bli medveten om ljudets möjligheter som berättande och gestaltande medium. *Hypermedia* berör nya medier, icke-linjärt berättande och dramaturgi. *Utställningsmediet* är inriktat på att utforska rumslig gestaltning och icke-linjärt berättande i rum. *Videomediet* handlar om metoder och former för reportage och dokumentär.

God sammanhållning trots stor bredd

Lärarkårens sammansättning speglar väl de olika delarna av programmet som nämnts ovan, d.v.s. den akademiskt inriktade delen och den mer praktiskt inriktade. Utbildningsledningen strävar efter att rekrytera lärare som representerar en mångfald av kompetenser. Lärarna utgörs grovt sett av två kategorier: dels akademiker/forskare och dels kultur/medieproducenter. Av de akademiska lärarna är flertalet disputerade. De flesta av dem har tidigare varit verksamma inom Linköpings universitets temautbildningar, såsom enheterna tema teknik och social förändring, tema kommunikation eller tema kultur och samhälle. Den andra delen av lärarkåren har ofta en konstnärlig bakgrund såsom filmare, musiker och utställningsproducenter. Sex av lärarna har heltidsanställning inom utbildningen. Många har tillfälliga anställningar. Övriga har deltidsanställningar och flera är gästlärare. Enligt studenterna är lärarna trots detta tillgängliga även efter schemabunden tid.

Mångfalden av specialister bland lärare innebär att den kompetens som utbildningen vill ge studenterna kanske har större bredd än vad varje enskild lärare eller handledare har. Detta kräver god samverkan lärarna emellan. Bedömargruppens uppfattning är att programmet, trots den disparata lärarkåren med varierande anställningsförhållanden, hålls samman till en helhet på ett ändamålsenligt sätt. En förutsättning för den goda sammanhållningen är den prestigelöshet som bedömargruppen noterade bland lärare med skilda ämnestillhörigheter. Förutom det löpande samarbetet med kurserna åstadkoms gemenskapen och det goda klimatet bland annat genom de ämnesmöten som äger rum cirka fyra gånger per termin. Ibland har man även stormöten till vilka samtliga i personalen bjuds in.

Lärarna har endast begränsade möjligheter till forskning vilken uteslutande sker på externa anslag och egen tid. Enligt självvärderingen har endast fem lärare forskning på mellan 5 och 40 procent av sin tid. Även om forskningen sker utanför ämnet kultur och mediegestaltning påverkar den innehållet i kurserna. De studenter som bedömargruppen träffade vid platsbesöket var angelägna om att få veta mer om lärarnas egen forskning. Flera av studenterna var också mycket intresserade av att själva fortsätta med forskning.

Bedömargruppen understryker vikten av att lika höga krav ställs på gestaltning och konstnärligt arbete som på forskning. Det vill säga strävan efter självständiga och unika resultat (även i kollektiv form) som tål granskning i ett nationellt och även ett internationellt perspektiv.

Förutom att ämnet ger kurser i advanced computer graphics och musikproducentprogrammet medverkar olika lärare också sporadiskt i programmet

för samhälls- och kulturanalys. Dock saknas gemensamma kurser. Bedömargruppen anser därför att utbildningsprogrammet bör samverka mer med andra program.

Studenterna arbetar i projekt

Ämnets kurser är organiserade i tio projektblock. De första 60 poängen (sex projektblock) är gemensamma. Därefter får studenterna välja mellan ett antal fördjupningsområden, dels ett av de fyra akademiska kunskapsområdena och dels två av de fyra medierna inom gestaltsområdena. Enligt självvärderingen ingår i varje projektblock litteraturstudier, undersökningar samt produktion/gestaltning. Arbetet med projektblocken består av fyra olika arbetsfaser: en första perspektiv- och vinjettfas där det teoretiska området och det empiriska fältet presenteras, en research- och produktionsfas där man arbetar parallellt med forskning och gestaltsövningar, en gestaltsfas där uppsatser och produktioner färdigställs, samt en offentlighets/publiceringsfas där arbetet presenteras. Projekten avslutas sedan med en reflektions- och utvärderingsfas. Integrationen av teori, praktik och reflektion förefaller vara väl genomförd, vilket också återspeglas i valet av kurslitteratur.

För varje block har de enskilda studenterna två huvudansvariga lärare, en akademiker/forskare och en kultur- eller medieproducent/konstnär, som följer dem genom hela kursen. Studenterna arbetar gruppvis i varje kurs, där inslag av teori, metod och produktion av såväl uppsatser som medieproduktioner ingår.

Bedömargruppen ser positivt på projektarbetsformen och det ovan beskrivna arbetssättet. Framför allt är det ett arbetssätt som främjar integrationen av det akademiska och det konstnärliga. Vidare menar bedömargruppen att det är bra att studenterna producerar ett stort antal arbeten under utbildningens gång. Det finns dock risk för att enskilda studenter slinker igenom vissa moment genom att låta andra i gruppen göra huvuddelen av arbetet. Lärarna är väl medvetna om denna risk, vilken delvis motverkas genom att man även använder individuella examinationsformer som hemtentamina och essäer.

I självvärderingen antyds att rollerna i projekten skulle kunna fördelas tydligare. Vissa projektblock har av studenterna beskrivits som ”röriga”, främst beroende på att det varit nya lärare som lett kurserna. Dessa problem verkar emellertid ha blivit åtgärdade i takt med att nya lärare successivt integrerats i den kultur som råder inom programmet.

Det examinerade projektarbetet på magisternivå omfattar 30 poäng och hela magisternivån 40 poäng. Projektet innefattar dels en uppsats och dels en produktion. Motivet till denna mer omfattande magisternivå än vad som är brukligt är att ledningen vill föra vidare ämnets grundidé om integration mellan vetenskap och gestaltning samt ge studenterna en dubbel kompetens såväl som akademiskt skolade analytiker/kunskapsproducenter som gestaltsmässigt skolade kultur/medieproducenter.

Externa projekt ger samverkan

Flera av projektarbetena görs i samverkan med externa intressenter. Lärarna har ett brett kontaktnät och deltar även aktivt i regionens kulturliv. Studenterna får själva söka projekt. Vanligt är samarbete med de lokala museerna som Norrköpings stadsmuseum och Arbetets museum, men även nationella samarbetspartners förekommer, såsom Riksutställningar och Naturhistoriska riksmuseet. Programmets termin 6 (projektblock 9) domineras av praktik. Sista året (projektblock 10, magisteråret) domineras av självständiga projekt där många produktionsdelar kan göras i samarbete med externa intressenter. Bedömargruppen anser att utbildningens praktikmoment fungerar väl.

Studenterna efterlyste tydligare kriterier för hur gestaltungsarbetena under utbildningen bedöms. Dessa studentsynpunkter tas även upp i självvärderingen, varför både lärare och utbildningsledning är medvetna om problemet. Med hjälp av fakultetsmedel har en särskild rapport tagits fram som bland annat diskuterar vilka faktorer som styr bedömningen av gestaltungsarbeten.

Gestaltande arbeten brukar värderas utifrån två grundkriterier: professionellt genomförande och estetiska kvaliteter. Bedömargruppen anser därför att studenternas produktioner i någon fas bör konfronteras med kompetenta yrkesutövares omdömen.

De tekniska hjälpmedlen för utbildningen är av hög klass. Att upprätthålla denna höga tekniska nivå underlättas av att utbildningen har en tilldelning som motsvarar den som ges för tekniskt inriktade utbildningar. Det finns en god teknisk support för lärare och studenter. Bedömargruppen ser positivt på att studenternas samlade produktion i form av uppsatser och medieproduktioner lagras i ett digitalt arkiv.

Utbytesverksamhet

Omfattningen av internationella studentutbyten är begränsat. Avtal har funnits med universiteten i Oslo, Utrecht, Salford och Lincoln/Hull. Främst har utbildningen haft student- och lärarutbyte med Rhodes University i Sydafrika inom Linneaus/Palme-programmet. Cirka 20 studenter har genomfört studier och projekt där.

Väl fungerande studentmedverkan

Studentinflytandet fungerar bra inom programmet. Studenter har exempelvis varit engagerade i sammanställningen av självvärderingen. Det finns inom studentkåren en sektionsförening för programmet med uppgift att bevaka studenternas intressen och bland annat utse utbildningsbevakarna.

Kursvärderingar görs först skriftligt. Därefter har man en så kallad reflektion där studenter och lärare på schemalagd tid träffas och diskuterar det som kom fram vid den skriftliga utvärderingen i varje block. En sammanställning görs sedan med utgångspunkt från de skriftliga och muntliga värderingarna av ansvariga lärare. Återkoppling sker till studenternas särskilda utbildningsbevakare. Bedömargruppen anser att arbetet med kursvärderingarna i huvudsak

fungerar väl. Det skulle dock kunna bli ännu bättre om sammanställningarna återkopplades till alla studenter och inte enbart till utbildningsbevakarna.

Vad blir studenterna efter utbildningen?

Under det första studieåret råder en viss osäkerhet bland studenterna om vad utbildningen egentligen leder till. Detta är i och för sig ett vanligt problem också inom andra program, men blir extra tydligt i detta program som förstärks av att programmet är unikt i Sverige. Utbildningsledningen är väl medveten om detta. Problemet skulle kunna avhjälpas om man gjorde en översyn av den introduktion som studenterna får vid starten av programmet. Man skulle exempelvis kunna införa ett faddersystem där studenter på högre nivåer ger råd till dem på de lägre.

En vanlig fråga som studievägledaren får är vilket yrke eller arbete programmet kan leda till. Det visar sig vara stor spridning på de yrken som studenterna efter avslutade studier ägnar sig åt. Enligt självvärderingen har de bland annat fått arbeten som kulturskribent eller inom bevarandet av industrikulturarvet. De arbetar också som webbutvecklare och intendentur på museer.

Det finns ett väl fungerande alumnsystem, och varje år anordnas en så kallad alumndag. Programmet har en ambitiös uppföljning av vad studenterna ägnar sig åt efter avslutade studier. Man har bland annat sedan utbildningen startade genomfört en enkät bland de tre första årskullarna. Lärarna har informella kontakter med före detta studenter som förtecknas i ett register. Utbildningen har öppnat ett så kallat community på hemsidan där tidigare studenter kan medverka. Det har också arrangerats heldagsseminarier där äldre studenter kommer och berättar vad de arbetar med. Ett viktigt syfte med alumnarbetet är att skapa kontakter och jobbmöjligheter. Det enda sättet att komma in i exempelvis filmproduktion är genom kontakter, vilket gör att de ovan beskrivna aktiviteterna blir särskilt viktiga för denna form av utbildning.

Förslag till förbättringar

Bedömargruppen anser att:

- forskningsmöjligheterna för lärarna bör förbättras
- utbildningsledningen bör arbeta mer målmedvetet för att främja etnisk och social mångfald i rekryteringen av studenter
- programmet bör marknadsföras bättre
- internationaliseringen bör stärkas
- introduktionen till utbildningen bör ge tydligare information om programmets struktur och organisation
- externa specialister inom konst och media bör anlitas i någon fas vid bedömningen av de gestaltande arbetena
- återkopplingen av kursvärderingarna bör förbättras för att nå alla studenter.

Samhälls- och kulturanalys vid Linköpings universitet

Utbildningen i siffror

Lärare 2006: 6 ⁶ varav 3 kv., 3 män. Varav: Professorer: 1 (0,9 heltidsekvivalenter i grundutbildning) Docenter: 3 (1,1 heltidsekvivalenter i grundutbildning) Övriga disputerade lärare: 2 (0,35 heltidsekvivalenter i grundutbildning) Icke disputerade lärare 2006: 10 doktorander motsvarande cirka en heltidsekvivalent. Timplärare 2006: Professor: 1, 60 timmar. Övriga disputerade: 15, 40 timmar	Helårsstudenter 2005 Helårsstudenter på nivå 1–35 p ⁷ : 52 Helårsstudenter på nivå 40–75 p: 44 Helårsstudenter på nivå 80–115 p: 39 Helårsstudenter på nivå 120–160 p: 48 Helårsprestationer 2005 Helårsprestationer på nivå 1–35 p: 50 Helårsprestationer på nivå 40–75 p: 41 Helårsprestationer på nivå 80–115 p: 33 Helårsprestationer på nivå 120–160 p: 39 Antal examinerade uppsatser/examensarbeten på magisternivå 2005, 20 poäng: 30
--	--

Bakgrund och organisation

Ämnet samhälls- och kulturanalys har funnits vid Linköpings universitet sedan år 1996. Det är samordnat med programmet samhälls- och kulturanalys (SKA) och är placerat vid Campus Norrköping. Linköpings universitet är organiserat på så sätt att programmen sorterar under fakulteten och beställer kurser från institutioner och ämnen, som sorterar direkt under rektor. Samtliga kurser inom programmet sker inom ramen för institutionen för samhälls- och välfärdsstudier (ISV). Programmet leds av programansvarig och studierektor som har ansvar för olika områden. Programansvarig ansvarar bland annat för budget, verksamhetsberättelse och marknadsföring. Studierektor, som är tillsatt av institutionens prefekt, ansvarar bland annat för personal och tjänstefördelning, kursvärderingar och planeringsdagar. Fakultetsledningen har kontakt med programmen genom de månatliga programansvarigträffarna.

Knutet till utbildningen finns även ett programråd. Detta råd består av programansvarig, studentföreträdare, företrädare för myndigheter och organisationer på nationell, regional och kommunal nivå. I programrådet diskuteras främst frågor kring samverkan med det omgivande samhället.

Programmet har under år 2006 genomgått en omorganisation och bytt institutionstillhörighet. Den tidigare institutionstillhörigheten skapade problem då lärarkåren där utgjorde en alltför isolerad och sårbar grupp med få möjlig-

6. Exklusive icke disputerade lärare (doktorander) och timplärare.

7. Anledningen till att helårsstudenter inte redovisas på de fem poängen mellan nivåerna är att dessa läses i så kallade strimmor som inte är en del av det utvärderade ämnet.

heter till samarbete utanför programmet. Den nya organiseringen har i detta avseende inneburit klara förbättringar. Man samverkar med andra ämnen, och programmet ingår nu i en av de fyra avdelningarna vid institutionen, avdelningen Samhälle, mångfald, identitet. I avdelningen ingick, vid tiden för utvärderingen, även enheten tema etnicitet, delar av socionomprogrammet, lärarutbildningens inriktning samhälle och skola samt forskarskolan i pedagogiskt arbete. En tanke med de olika avdelningarna är att de ska vara konstruerade så att det finns möjlighet att sätta samman kompetenser oavsett var i organisationen en lärare finns. En annan tanke är att föra undervisningen och forskningen närmare varandra. Programmet bör ta tillvara de möjligheter som den nya organisationen ger vad avser ett utökat samarbete mellan avdelningarna.

Tvärvetenskaplig profil

I utbildningen behandlas många olika teoretiska perspektiv, och det är en stark betoning på att studenterna ska utveckla ett kritiskt tänkande.

När programmet bildades var riktlinjerna att det skulle vara tvärvetenskapligt, samverka med det omgivande samhället, använda studentaktiva arbetsformer samt bidra till att minska den sociala snedrekryteringen. Ämnet försöker således integrera olika ämnesområden. Programmets syfte är enligt utbildningsplanen att utbilda samhälls- och kulturanalytiker med en bred och djup sektorsövergripande kompetens i sociala och kulturella frågor. Studenterna ska lära sig använda olika fältforskningsmetoder för att analysera sociala och kulturella villkor.

Studenterna blir väl mottagna

Programmet antar drygt 60 studenter varje år. Söktrycket varierar men vid antagningen hösten 2005 och 2006 togs nästan alla förstahandssökande in, av vilka de flesta kom från den närmaste regionen. Ett sätt att öka söktrycket kan vara att marknadsföra programmet mer utanför regionen. Cirka tre fjärdedelar av studenterna i programmet är kvinnor. En stor andel av studenterna kommer från studieovana miljöer, vilket också är en av programmets målsättningar. Bland vidtagna rekryteringsåtgärder kan nämnas studiebesöksdagar för gymnasieelever samt medverkan av programföreträdare vid olika utbildningsmässor. Som ett led i strävan att engagera studenter från studieovana miljöer satsas det extra resurser i början av utbildningen för att lotsa in studenterna i universitetsvärlden, till exempel utdelas ett slags ordlista som förklarar akademiska begrepp. SKA-programmet ansvarar också för ett särskilt collegeår på institutionen i syfte att underlätta universitetsstudier för studieovana.

Några veckor in i utbildningen anordnas en så kallad SKA-dag, då de nya studenterna får möjlighet att träffa före detta studenter och studenter på högre nivåer. Även arbetsgivare och programrådet deltar på SKA-dagen. Från och med höstterminen 2006 finns dessutom ett fungerande faddersystem, vilket bedömggruppen ser positivt på.

Inför varje hösttermin görs uppföljningar av studenterna för att se om några av dem kan komma att få problem med att bli uppflyttade till nästa årskurs (tröskelreglerna). Efter samtal med studievägledare kan dessa studenter då exempelvis erbjudas individuell studiegång.

Programmet har tidigare haft problem med genomströmningen, särskilt på de högre nivåerna. Därför har utbildningsledningen startat ett ambitiöst projekt där man följer upp studenter som av olika skäl inte har blivit klara med sina magisteruppsatser. Man har ringt upp samtliga av dessa studenter för att få dem att återuppta studierna. Detta har visat sig vara en mycket framgångsrik satsning som givit 650 000 kronor extra till programmet i form av utbetalade helårsprestationspengar.

Sammanhållen lärargrupp

Lärarkåren består av sex disputerade lärare, tre docenter och en professor, med bakgrund inom olika discipliner: etnologi, sociologi, psykologi och kommunikation samt hälsa och samhälle.

På timbasis medverkar ytterligare en professor på cirka 60 timmar per år samt 15 disputerade lärare på cirka 40 timmar per år. Att samtliga lärare är disputerade ger programmet en stark forskningsanknytning. Utöver dessa medverkar även ett tiotal doktorander i utbildningen, främst som handledare av C-uppsatser. Totalt utgör doktorandernas medverkan cirka en heltidstjänst. Flertalet av lärarna har sin bakgrund från temautbildningarna vid Linköpings universitet. Forskningsanknytningen i övrigt är god då lärarna, enligt studenterna, i sin undervisning ofta knyter an till sin forskning.

Trots skilda ämnesbakgrunder verkar lärarna utgöra en enhetlig grupp. I självvärderingen talas om en gemensam vetenskapssyn som enligt vad som framkom vid platsbesöket innebär enighet om vikten av vetenskaplig mångfald. Lärarmöten varannan vecka samt planeringsdagar underlättar arbetet för en gemensam vision. Studentrepresentanter deltar vid dessa sammanhang. Studenterna beskrev lärarna som tillgängliga även efter schemabunden tid.

Ämnet har ingen egen tilldelning av forskningspengar utan får endast medel för helårsstudenter och helårsprestationer. Flera av lärarna har externa forskningsmedel, vilket är den enda möjligheten för dem att kunna forska. Den kompetensutveckling som ingår i övrigt i tjänsterna omfattar endast 10 procent. I självvärderingen menar man att den externa forskningen bidrar till det vetenskapliga utvecklingsarbetet. Med egna medel skulle man dock kunna arbeta mer långsiktigt och systematiskt på detta område. För att utveckla ämnet ser bedömargruppen det som önskvärt med förbättrade forskningsmöjligheter för lärarna. Möjligen kan den nya organisationen bidra till detta.

Teori, metod och praktik integreras i projektarbeten

Programmet inleds med en särskild introduktionskurs på 3 poäng som ger en översiktlig presentation av teman och frågeställningar som kommer att behandlas under utbildningens gång. Utbildningen organiseras i fem tematiska

block: (1) social ordning, normalitet och avvikandets villkor, (2) sociala och kulturella värden, (3) livsvillkor och identitet, (4) socialt ansvar samt (5) samförstånd och konflikt. 30 poäng i programmet läses i så kallade strimmor som kan variera mellan läsåren. Strimmorna innebär att studenterna får möjlighet att välja kurser med betoning på exempelvis utvärdering eller projektkompetens. Bedömargruppen anser att detta är ett lämpligt sätt att ge studenterna olika användbara färdigheter. Strimmorna ligger dock utanför huvudämnet samhälls- och kulturanalys, som är föremål för denna utvärdering.

I blocken integreras teoretiska och metodologiska moment samt projektarbete. Dessa block ingår i sin helhet i ämnet samhälls- och kulturanalys. Metodundervisningen löper progressivt genom hela programmet, främst i samband med de olika självständiga arbetena. Studenterna arbetar mycket i projektform vilket ger dem god träning inför deras framtida arbetsliv. Bedömargruppen anser att det är positivt att studenterna tränas mycket i skrivande. I projektens olika fältstudier under år ett, två och fyra, då studenterna bland annat gör intervjuer, söker man integrera teori och praktik.

Samverkan med externa intressenter är god, framför allt med Norrköpings kommun. Flera av studenternas projekt genomförs inom kommunen. Programrådet fungerar för en del projekt som en brygga till företag och myndigheter samt förmedlar också vissa kontakter. Vid val av ämne för magisteruppsatserna kan studenterna använda sig av en projektbank. Det händer också att myndigheter tar kontakt med programmet och vill få projekt genomförda inom ramen för utbildningen.

Bedömargruppen anser att fler gästföreläsare från externa intressenter borde anlitas, exempelvis programrådets externa ledamöter. Huvudansvarig för extern samverkan är den programansvariga. Vidare anordnas arbetsmarknadsdagar varje år där studenterna bland annat får träffa alumner.

Kurserna inom programmet är väl samordnade och överlämnandet från en kurs till en annan fungerar bra. De studenter som bedömargruppen träffade ansåg att utbildningen var väl genomtänkt och att det finns en röd tråd i programmet. Inledningsvis har studenterna dock svårt att se sammanhanget, men det klarnar efter hand när de når högre nivåer. Programmet bör enligt bedömargruppen ändå tydligare försöka konkretisera redan från början för studenterna vad utbildningen leder till. På så sätt kan också studenternas självförtroende stärkas.

Som ett led i examinationen i årskurs 2 sammanställer studenterna antologier av sina arbeten vilka sedan presenteras på en så kallad övningskonferens. Det är ett bra sätt att levandegöra undervisningen. Konferensen utgör även examination för kursen. Genom denna arbetsform övas studenterna i projektarbete och skriftlig och muntlig framställning. Under denna period odlar de också sina externa kontakter. Bedömargruppen ser positivt på arbetet med antologierna.

Programmets alla kurser är klassificerade som humaniora/samhällsvetenskap i resurstilldelningsmodellen, vilket är den lägsta nivån. Den låga resurs-

tilldelningen leder bland annat till att undervisningstiden är mycket låg från B-nivån och uppåt. Även jämfört med många andra humanistiskt samhällsvetenskapliga utbildningar är undervisningstiden låg. På B-nivån är det exempelvis endast drygt tre timmars undervisning per vecka, något som kräver stor självdisciplin av studenterna. Bedömargruppen anser därför att undervisningstiden bör utökas.

Skriftliga salstentor förekommer inte, utan istället examineras studenterna genom ett så kallat forum. Enligt självvärderingen har detta forum flera funktioner: det utgör en studentaktiv arbetsform, ett inlärnings- och övningstillfälle, ett framåtsyftande seminarium samt slutligen examination på kursen. Till forumet ska studenten ta med sig en inlämningsuppgift skriven i grupp eller individuellt. Dessa uppgifter diskuteras på forumet och studenterna ska där även reflektera över egna tankar och det egna lärandet.

En hög grad av gruppexamination kan innebära att vissa studenter slinker igenom genom att låta andra i gruppen arbeta. När arbetena görs i grupp måste lärarna säkerställa att samtliga studenter aktivt deltar i arbetet.

Examensarbetet, en magisteruppsats, är på 20 poäng. Samtliga handledare är disputerade eller doktorander i slutfasen av forskarutbildningen. Den ovan nämnda projektbanken kan tjäna som stöd för studenterna i valet av ämne för magisteruppsats.

Internationalisering

Endast ett 20 tal studenter har sedan programmets start genomfört studier utomlands som en del av utbildningen. Syftet med utlandsstudierna har främst varit att genomföra fältarbeten inför uppsatsarbeten. Studenterna kan få stipendier för att genomföra hela eller delar av sina magisteruppsatser utomlands. Det är dock svårt att veta hur utlandsstudier ska tillgodoräknas, då utbildningen enligt programledningen inte riktigt har någon motsvarighet i andra länder.

En aktiv studentsektion

En viktig del vad gäller studenternas möjligheter att utöva inflytande är kårens särskilda studentsektion för SKA-programmet. Programmet ger stöd också ekonomiskt till sektionen mot att den åtar sig vissa uppgifter i samband med kursvärderingar och det faddersystem som finns. Sektionen utser också särskilda utbildningsbevakare, som bland annat deltar på lärarmötena, ordnar konferenser och informationsdagar för arbetsmarknadskontakter.

Kursvärderingarna görs för varje kurs via webben. Kursansvarig lärare kommenterar resultaten och en sammanställning läggs ut på webben. Resultaten diskuteras ibland på lärarmöten, men den muntliga återkopplingen till studenterna bör kunna förbättras.

I det här sammanhanget är det viktigt att notera att SKA-programmet de senaste sex åren på eget initiativ redan låtit göra två skriftliga utvärderingar av sin utbildning, den ena utförd av en extern professor, den andra av en student

som fullgjort programutbildningen. Utvärderingarna tyder på att utbildningsledningen medvetet satsar på kvalitetsarbete.

Vad gör studenterna efter examen?

Det finns en fungerande alumnuppföljning inom programmet. Enligt en undersökning under läsåret 2006/07 är det några fält som utmärker sig som starka arbetsområden för före detta SKA-studenter. Det är myndigheter såsom Integrationsverket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och kriminalvården. Arbetsmarknaden tycks med andra ord främst vara regional. En hög andel av studenterna, cirka 10 procent, går dessutom vidare till forskarutbildning, främst till temautbildningarna vid Linköpings universitet.

På rätt väg

I självvärderingen målades en delvis negativ bild upp vad avser genomströmning, ekonomi och personalsituation. Våra intryck från platsbesöket är dock att denna negativa tendens nu har brutits. Både lärare och studenter gav i huvudsak en positiv och mer optimistisk bild av utbildningen. En bidragande orsak till detta är den förändrade organisationen.

Förslag till förbättringar

Bedömargruppen anser att:

- kompetensutveckling och forskningsmöjligheter för lärarna bör förbättras
- programmet bör ännu tydligare förklara för de nya studenterna utbildningens speciella tvärvetenskapliga karaktär och vad den innebär.
- utbildningen bör i ökad utsträckning marknadsföras utanför regionen mot presumtiva studenter och arbetsgivare
- programmet i den nya organisationen bör samarbeta mer med andra ämnen när det gäller kursutveckling, undervisning och seminarier
- internationaliseringen bör stärkas.